

ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Н. В. МОЖАЙКІНА., канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки;
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Структурні зміни національної економіки за впливом на вектори соціально-економічного розвитку суспільства набувають вирішального значення на фоні структурних макроекономічних диспропорцій у системі сучасних трансформацій в Україні. Складність системи національної економіки України полягає у тому, що поряд з необхідністю формування ефективного ринкового середовища потрібно спрямувати його в русло самоорганізації та саморозвитку національної економіки, яка має знайти своє місце в глобальних просторово-часових координатах.

Аналіз динаміки реального ВВП свідчить, що з 2008 до 2020 рр. його обсяг мав тенденцію до зниження, що характеризується втратою виробничих потужностей, логістичних і міжгалузевих зв'язків в економіці, обмеженням доступу до енергетичних ресурсів, девальвацією національної валюти. Варто також звернути увагу, що фактично усі створені товари і послуги використовуються на задоволення потреб суспільства за рахунок відмови від інвестицій у виробництво. Враховуючи сукупність проблем у національній економіці, такої частки валового нагромадження основного капіталу недостатньо для здійснення структурних трансформацій, що не дозволяє реалізувати виробничу модель відтворення національної економіки.

Індикатором економічного стану країни, потенційної можливості трансформації національної економіки є рівень і динаміка розвитку інноваційних процесів. Від рівня інноваційного розвитку залежить структура суспільного виробництва, ступінь національної безпеки, конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та національної економіки загалом, а також місце держави у глобальних просторово-часових координатах. Зростання ВВП країни, вирішення проблем галузей промисловості та підвищення їх експортного потенціалу суттєво залежать від освоєння новітньої високотехнологічної продукції, впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Низький рівень інноваційної активності більшості промислових підприємств України пояснюється як обмеженістю фінансових ресурсів, спрямованих до інноваційної сфери, так і відсутністю стимулюючої нововведення економічної політики. Економічна зацікавленість у швидкому отриманні прибутків не вирішує завдання інноваційного розвитку промисловості, адже в сучасних умовах зростання економіки прямо залежить від спроможності економічної системи створювати та використовувати інновації.

Динаміка темпів зростання реального ВВП і наукоємності ВВП в Україні упродовж 2008-2020 рр. демонструє той факт, що питома вага витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП постійно знижувалася і

досягла рівня 0,35% у 2019 р. (у кризовому 2008 р. цей показник становив 0,85%). Ст. 48 ЗУ «Про наукову та науково-технічну діяльність» передбачає, що лише бюджетні витрати на наукові дослідження та розробки мають становити не менше 1,7% ВВП. Отже, наукові дослідження та розробки у 2008-2019 рр. жодного разу не було профінансовано у передбаченому законодавством розмірі. Для прикладу, загальний приріст ВВП за рахунок введення нових технологій в Україні становить 0,7%, тоді як у високорозвинених країнах – 60-90% .

Слід зауважити, що негативними факторами інноваційності вітчизняних підприємств є такі: недостатній рівень фінансування з власних джерел; зростання вартості кредитних ресурсів; низький рівень довіри інвесторів в умовах складної геополітичної ситуації; відсутність заходів стимулювання впровадження інновацій на виробництві; незначна частка власних інноваційних видів продуктів і зростання вартості іноземних внаслідок девальвації національної валюти; недосконалість законодавчої бази, що проявляється у невідповідності економічній ситуації в країні; відсутність попиту на продукцію, недосконалість інформації про ринки збуту. Наведена характеристика стану соціально-економічного розвитку України свідчить про проблеми, подолання яких можливе за умови визначення можливостей, які існують у національній економіці та можуть стати фундаментом для переходу України на інноваційно-інвестиційну ресурсозберігаючу модель розвитку.

Концептуальною основою для такого переходу може стати грошово-кредитна політика, за допомогою якої держава формує вектор розвитку соціально-економічних процесів. Така спрямованість відповідає основним цілям економічної політики, що передбачають забезпечення зростання виробництва, зайнятості населення, досягнення стабільності цін тощо. В умовах глобальних і технологічних перетворень, перманентних фінансово-економічних криз, регіональних проблем існує суперечність у постановці цілей щодо регулювання соціально-економічними процесами загалом і у сфері грошово-кредитної політики зокрема.

Слід звернути увагу, що трансформація національної економіки на засадах інноваційно-технологічного розвитку не може бути реалізована без активних дій держави у сфері управління національною інноваційною діяльністю, вдосконалення інституціональних механізмів забезпечення інноваційного розвитку, зокрема інституційно-правових, інституційно-економічних (у т. ч. через емісійний механізм національної валюти) для управління інноваційним розвитком. Для трансформації національної економіки необхідно сформувати організаційно-інституціональне середовище, що стимулюватиме перехід держави до інноваційної економіки, у т. ч. забезпечуватиме реалізацію структурних змін в економіці, системі управління, впровадження науково-технічних досягнень у виробничі процеси, використання новітніх і ресурсозберігаючих технологій тощо.